

ISSN 2307-7778

Періодичне видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Серія:

ІСТОРІЯ

Випуск 1

Частина 3

ТЕРНОПІЛЬ

2015

УДК 93
ББК 63
Н 34

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 1. – Ч. 3. – 234 с.

Друкується згідно з рішенням Вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка від 26 травня 2015 р. (протокол № 10).

Головний редактор

Іван Зуляк - доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

Микола Алексієвець - доктор історичних наук, професор
Леся Алексієвець - доктор історичних наук, професор
Микола Бармак - доктор історичних наук, професор
Лев Баженов - доктор історичних наук, професор
Елла Бистрицька - доктор історичних наук, професор
Владзімеж Бонусяк - доктор історичних наук, професор (Польща)
Петро Брицький - доктор історичних наук, професор
Вацлав Вежбенець - доктор історичних наук, професор (Польща)
Олександр Добржанський - доктор історичних наук, професор
Степан Качараба - доктор історичних наук, професор
Андрій Кліш - кандидат історичних наук, доцент
Павло Коріненко - доктор історичних наук, професор
Микола Литвин - доктор історичних наук, професор
Карел Марек - доктор історичних наук, професор (Чехія)
Микола Москалюк - доктор історичних наук, професор
Ігор Пилипів - доктор історичних наук, професор
Олексій Сухий - доктор історичних наук, професор

Рецензенти:

Ігор Дацків - доктор історичних наук, професор
Ігор Райківський - доктор історичних наук, професор

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія затверджено постановою ВАК України як фахове видання зі спеціальності «Історичні науки» від 10.03.2010 р. № 1-05/2.

У збірнику наукових праць історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та інших вузів України друкуються матеріали оригінальних досліджень, що охоплюють широке коло проблем історії України, української історичної біографістики, всесвітньої історії, джерелознавства й історіографії, історії культури, а також уміщено методологічні проблеми наукових досліджень, рецензії та огляди.

Для науковців, краєзнавців, викладачів, аспірантів та студентів і тих, хто цікавиться історією України та зарубіжних країн.

Збірник включений до міжнародної наукометричної бази РІНЦ (договір № 106-03/2014 від 3 березня 2014 р.). Статті збірника прирівнюються до публікацій у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз відповідно до вимог наказу МОН України від 17 жовтня 2012 р. № 1112 (зі змінами, внесеними наказом МОН України від 03.12.2012 р. № 1380)

*Редакційна колегія публікує матеріали, не завжди поділяючи погляди їх авторів.
 За зміст публікацій, достовірність фактів, цитат тощо відповідальність несуть автори.*
 © Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, 2015

УДК 94(477)

Тетяна Горан, Ігор Пилипів

УЧАСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В НАВЧАННІ РЕЛІГІЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ (1919–1939 РР.)

Розглянуто участь греко-католицького духовенства Перемишльської єпархії в організації навчання релігії української шкільної молоді. Показано проблеми шкільної освіти для українців у період Другої Речі Посполитої. Проаналізовано форми і методи релігійної освіти учнів українських шкіл.

Ключові слова: Греко-католицька церква, Перемишльська греко-католицька єпархія, митрополит, єпископ, катехизація,

У теперішній непростий для України час боротьби із зовнішньою військовою агресією Росії перед українським суспільством стоїть питання внутрішньої духовної зміни особистості. Адже основними причинами порушень загальновизнаних норм суспільства, корупція, зловживання посадами, недбальство та багато іншого виникають через низькі моральні критерії кожної особистості та не виконання «Законів Божих». Тому актуальними для нашого часу є досвід греко-католицького духовенства в питанні морального та духовного виховання української молоді в період польської окупації краю. Вивчення відношення Греко-католицької церкви (далі – ГКЦ) до питання освіти та навчання релігії в школі в міжвоєнний період має цінне наукове значення, оскільки дає змогу розкрити один з важливих напрямів діяльності церкви.

Наукова новизна полягає в тому, що на основі комплексного підходу зроблено спробу дослідити роль ГКЦ у збереженні української мови та освіти, вивченні основ релігії в українських школах у період Другої Речі Посполитої у найбільш західному регіоні Галичини.

Об'єктом дослідження виступають культурно-освітні заходи єпископату та духовенства перемишльської єпархії ГКЦ в міжвоєнний період з метою передачі релігійних знань українській молоді. Предметом дослідження – діяльність ГКЦ на захист шкільної та релігійної освіти для українців. Мета дослідження ґрунтується на тому, щоб дослідити основні напрями політики греко-католицького духовенства регіону в галузі шкільництва.

Досліджувана проблема не набула предметного наукового аналізу. Її дослідження в основному обмежуються низкою статей науково-популярного та публіцистичного змісту в періодичних виданнях міжвоєнного періоду. Зокрема Г. Герасимович досліджував українські школи під польською владою [13], Л. Ясінчук – фінансові проблеми товариства «Рідна школа» [28], Б. Загайкевич вивчав розвиток освіти і школи в Перемишлі [19]. Польські дослідники А. Хойновські [30], М. Фелінські [31], Е. Коко [32] розглядали шкільну політику польської влади щодо українців в міжвоєнний період. Серед сучасних дослідників можна назвати праці І. Зуляка [20], Г. Білавич, Б. Савчука [14] та В. Перевезія [22], І. Андрухів, О. Лисенка, І. Пилипіва [12], які досліджували діяльність українських культурно-просвітніх товариств та Станіславської єпархії. П. Шкраб'юк [27] та А. Великий [15] розкрили історію та діяльність монарших чинів василіян та сестер-служебниць Непорочної Діви Марії. У той же час освітня політика ГКЦ та катехизація учнівської молоді не була предметом їх наукової роботи.

Ареал, в якому функціонувала ГКЦ, відзначався політичним, а значить багатомовним ландшафтом. Приналежність до однієї з етнічних груп здебільшого визначали зміст, а також рівень освіти. Разом з тим, одним з вагомих чинників, що впливали на освітянські процеси українського населення став конфесійний. Міжнародне пограниччя приходило по лінії вододілу між двома найчисельнішими Церквами Другої Речі Посполитої – Римо-Католицької (далі – РКЦ) та ГКЦ. Та якщо вести мову про стартові позиції освітянській сфері то вони були неспівмірними. Римо-католицький костел відігравав домінуючу роль в освітньо-виховному процесі. Ксьондзи та члени різних чернечих орденів (бенедиктинці, домініканці, реденптористи, згромадження сестер-місіонерок Святої родини та інші) не лише здійснювали катехизацію, а й активно працювали на освітній ниві, створюючи власні школи і навіть університети. Цим самим забезпечувалось єдність світської духовної освіти, що сприяло формуванню відповідного світогляду. Історично склалося так, що «римо-католик» автоматично означав «поляк» і це стало третьою складовою ментальності поляків-католиків.

По-іншому складалася доля українців і ГКЦ у місцях спільного проживання польських та українських етнічних анклавів. Найбільш чітко це проглядалося в межах перемишльської греко-католицької єпархії, де українство не асоціювалося лише з однією конфесією, оскільки значна його частина Польщі сповідувала православ'я, а інша – католицизм «східного обряду». Враховуючи ту обставину, що якась кількість етнічних українців перейшла до РКЦ (головною причиною прийнято вважати стратегію пошуку привабливою життєвої перспективи), слід констатувати відсутність

єдиного ментального типу українців. Серед них були полонофіли та москвофіли, зденационалізовані, маргінальні прошарки населення, а також ті, для кого їх національна ідентичність важила не менше (коли не більше), аніж «хліб насущний», заради якого вони щоденно важко працювали. Саме серед останніх налічувалось найбільше греко-католиків. ГКЦ також надавала великого значення інтеграції духовної та світської освіти, вихованню молоді на християнських цінностях і традиціях, а також національно-патріотичних засадах. До освітянської роботи долучалися не тільки парохі, а й члени чину Святого Василя Великого, згромадження серед служебниць Непорочної Діви Марії.

Та якщо праця римо-католицьких ксьондзів і ченців діставала підтримку і заохочення польської влади, то аналогічні зусилля греко-католицького кліру супроводжувалися різноманітними перешкодами й абсцесами. Причиною такого становища стала виразно українська позиція ГКЦ, що сприймалася значною частиною польського політику і громадськості (не тільки радикально налаштованих) як зазіхання на цілісність Польщі та її безпеку.

Жорстка освітя і мовна політика Варшави залишала українцям альтернативу: або спольщитися, або стати на шлях тривалої і впертої боротьби за право на власну мову.

ГКЦ активно використала можливість викладати основи християнської релігії серед українських учнів. Навчання релігії мали здійснювати священники конфесій, представники якої відвідували цей навчальний заклад. Зазвичай, польська влада керувалися результатами плебісциту, але досить часто урядові приписи порушувалися, що приводило до численних скарг і суперечок. Катехити отримували довідку з єпископського ординаріату про наявність кваліфікації для ведення таких занять, на підставі якої шкільна кураторія ухвалювала своє рішення (позитивне чи негативне) при його призначенні на посаду. Катехитами могли бути греко-католицькі священники будь-якого віку, фізично здатні регулярно проводити заняття з дітьми. Інколи священники просили звільнити їх від виконання цих обов'язків (здебільшого у зв'язку з поганим станом здоров'я) [10, s.107]. На катихизацію в початкових і середніх школах відводилося від 2 год. на тиждень, які включалися в шкільний навчальний план. Необхідно зазначити, що уроки релігії одночасно велися для дітей греко-католицького, римо-католицького та іудейського віросповідань призначені своїми церковними урядами. Оскільки школи були не в кожному селі, катехитам доводилося доїжджати, що також створювало певні труднощі. Але там, де влада, громада і священник доходили згоди, проблем з навчанням основ релігії не виникало. Але були й школи, в яких були труднощі з уроками релігії. Так, у листі Перемишльської єпархії до парафіяльного духовенства Ліського повіту повідомлялося, що на її засіданні 17 жовтня 1932 р. нарешті вдалося врегулювати деякі питання та дійти порозуміння в справах катехизації греко-католицького обряду в школах повіту [10, s. 662]. Діти мали вітатися зі священником, учителем у школі та за її межами тільки рідною мовою: «Слава Ісусу Христу», «Христос Воскрес» і т.д. Митрополичий ординаріат звертав увагу всіх катехитів на необхідність виконувати розпорядження шкільних властей щодо складання планів лекційних курсів на цілий рік задля їх узгодження з загально шкільними планами. За основу брати програми, затверджені єпархіями у 1924 р. [10, s. 664]. Далі повідомлялася, що в поточному навчальному році кураторія Львівського шкільного округу виділила на цілий повіт тільки 360 платних годин на вивчення всіх релігій, у тому числі іудаїзму – 14 год. Греко-католицького та римо-католицького обряду – 346 год. Усі ці години розподілено між усіма 76 школами повіту і тільки ця кількість входить до офіційного розподілу годин на підставі організаційного ступеня школи: в однокласних – 2 год., двокласних – 4 і т.д. [10, s. 665–668].

Перемишльський єпископ Й. Коциловський просив катехитів укладати платні години таким чином, щоб, не перешкоджаючи викладанню інших предметів, продовжувати вивчення релігії понад офіційно запланований час. Крім того, священникам нагадували про відповідальне ставлення до своїх обов'язків, оскільки, за повідомленням шкільного інспектора, деякі з них під різними приводами не приходили на заняття, залишаючи години незаповненими (особливо у двокласних школах). Деканів зобов'язували ознайомити зі змістом обіжника всіх парафіяльних священників на найближчому деканатському соборчику, а також надіслати точні дані про кількість платних годин для подальших зусиль єпископського ординаріату щодо їх збільшення [10, s. 665]. За рік до того єпископський ординаріат розіслав усім парохам «квостіокар» («опитувальник» – примітка авторів) для парохій, у яких не було шкіл. Навіть сам перелік питань, вміщених у ньому, переконував у тому, наскільки детально вивчена ситуація в Перемишльській єпархії і які заходи передбачалося вжити для налагодження катехизації [9, s. 34–42].

Польська влада прискіпливо відстежували характер і спрямування катихизації, яку проводили греко-католицькі священники. При цьому йшлося не стільки про духовні якості чи дисциплінованість викладачів, стільки про їх політичну лояльність до режиму. У випадку політичної нелояльності греко-католицького священника до влади, його усували від викладання у школі. Крім участі в навчально-виховному процесі у державних школах кліром ГКЦ зроблено й чимало для організації

власних навчально-виховних закладів різних типів (гімназій, ремісничих шкіл, захоронок, притулків) для української молоді. «Особливо високими показниками у системі української освіти Галичини в міжвоєнний період відзначалися створені черницями ЧСВВ навчальні заклади для дівчат – гімназії, інститути, ліцеї, фахові школи [2, арк. 1]. Зокрема, гімназії загальноосвітнього типу ними були створені у Львові, Станіславі, Яворові, Перемишлі [24]. Це мало велике значення для української жіночої освіти, оскільки державних українських жіночих шкіл у Галичині не було зовсім.

Напередодні Другої світової війни завдяки співпраці монастирів сестер-василіянок з «Рідною школою» у Східній Галичині також діяли кооперативний ліцей із трирічним терміном навчання, дві купецькі гімназії (чотири роки навчання), кравецька гімназія (чотири роки навчання), торгівельно-кооперативні курси (один рік навчання) [3, арк. 10, 78]. Василіанські навчальні заклади створювали відповідні передумови для різнобічного культурного розвитку молоді, готували її до вступу у вузи, до участі в громадському житті. Кожен із закладів розробляв свій індивідуальний напрям освітньо-виховної діяльності. Чільне місце у морально-релігійному вихованні посідало формування в учениць таких рис як милосердя, добротинність. Характер життя вихованців шкіл під опікою чернецтва формували духовні особи, віддані сестри. Гімназії існували не лише при жіночих, а й при чоловічих монастирях ЧСВВ в яких навчалися хлопчики. Так, у Бучачі ченці-василіяни відкрили три гімназійні класи. Перший клас відвідували діти від 11 – до 14 років, четвертий – від 14 – до 17 років, п'ятий – від 15 – до 18 років. У 1928 р. тут навчалося 46 учнів [1, арк. 32]. Значну роль у процесі виховання молодого покоління при монастирях виконували інститути. Ці установи в своїй організації були схожими на гуртожитки. Крім дешевого утримання, підопічні отримували різнобічне виховання, дбайливу опіку. При можливості монастир надавав малозабезпеченим учням пільги в оплаті як з власних фондів монастиря, так і з інших джерел.

Питання фінансування і покращення харчування вихованців вирішувалися на засіданнях педагогічних рад. З 1921 р. отці-василіяни відновили діяльність Місійного інституту в Бучачі. У закладі виховувалися юнаки, які готувалися до місіонерської діяльності. Інститут забезпечував житлом 50–60 учнів [22, с. 293]. У 1928–1929 рр. А. Шептицький утримував 8 дівчат з інституту сестер-василіянок у Львові по вул. Потоцького, 95, монастир забезпечував 23 осіб, столові маєтки – 60 осіб. Місячна оплата за 1 особу в інституті становила 90 злотих. Упродовж 1929–1930 рр. на утриманні митрополита перебувало 44 осіб, монастиря – 6, з маєтків митрополії користало 32 осіб [6, арк. 1–6]. У 1928 р. ігумен К. Шептицький заснував при Святоіванській Лаврі отців-студитів у Львові «Виховно-науковий сирітський інститут», який очолив о. С. Савицький [16]. У 1918 р. відновлено «Місійний інститут ЧСВВ у Перемишлі. За чверть століття Інститут закінчила одна тисяча учнів. У вихованні домінували дві лінії – релігійна патріотична. Як зазначав П. Шкрабюк, поляки через високий патріотизм українських вихованців називали інститут «гніздом шершнів» [27, с. 191].

Інститути створювалися не лише при тих монастирях, у яких функціонували школи. Вихованці окремих інститутів відвідували державні школи різного рівня – як середні, так і вищі. Мовою викладання в цих установах була українська. Чернецтво ГКЦ теж не стояло осторонь проблеми підготовки добрих фахівців у різних галузях. Так, у заснованій 1927 р. сестрами-василіянками кравецькій школі у Львові, навчання здійснювалося за програмами для державних та приватних шкіл. Спеціальну підготовку отримували за трирічний період навчання і такий же термін практики. Висококваліфіковані педагоги допомагали ученицям опановувати не лише класичні дисципліни, а й основи моделювання та дизайну. Школа відкривала можливість вихованцям здобувати вищу освіту [17]. У 1933–1934 рр. у закладі навчалося 78 дівчат [25, с. 130–131], у 1938–1939 рр. – 115 [24]. Таку ж кравецьку школу для дівчат у 1936 р. відкрили й сестри-служебниці в Бориславі [4, арк. 5]. У 1930 р. А. Шептицький подарував земельну площу і будівлю у Львові (в районі Збоїщ) монастирю отців-редемптористів з метою утримання та виховання в бурсі юнаків, передусім сиріт. Монастир прийняв і покривав витрати на навчання для 30 юнаків, які оволодівали столярським, ковальським, шевським, кравецьким, слюсарським, малярським ремеслами. Талановитіші хлопці вивчали класичні науки і готувалися до вищих студій, в першу чергу богословських [7, арк. 1]. У заснованій 1922 р. в Жовкві ремісничій бурсі отці-василіяни не тільки щорічно навчали до 50 осіб дітей, а й утримували заклад [18, с. 162]. У 1935р. отці-студити заснували майстерні для юнаків-гуцулів у с. Дорі (Надвірнянський повіт Станіславського воєводства). Навчання у цьому закладі передбачало оволодіння учнями, крім теоретичних знань, ще й практичними навичками у галузі шевства, теслярства, кушнірства [23].

З метою забезпечення духовенству можливостей перевірки і контролю, корекції навчально-виховного процесу монастирських шкіл, у 1935 р. митрополичий ординаріат створив при своєму відомстві шкільну раду. До компетенції цієї ради належало складання виховних і навчальних планів, підбір відповідної навчальної літератури, апробація педагогічного персоналу, проведення іспитів [21]. До складу ради входили як світські, так і духовні особи. Отже, педагогічний досвід церкви відобразився у створенні власної національної системи освіти.

У загальноосвітніх школах священники ГКЦ проводили уроки релігії і таким чином прилучали молодь не лише до християнських моральних цінностей, а й виховували у національно-патріотичному дусі. Певною мірою стояли на заваді реалізації польським урядом політики колонізації шкільництва. Значну роль відіграло греко-католицьке духовенство і в питанні розвитку фахового шкільництва, відкриваючи та утримуючи власним коштом різного роду господарські, ремісничі та інших видів курси, школи, бурси тощо. У трьох єпархіях створено організаційну основу для церковного контролю над освітньою сферою, що мало на меті зміцнити позиції церкви в ній. Цим самим греко-католицьке духовенство прилучалося не лише до справи з виховання кваліфікованих національних кадрів, а й готувало їх до нелегкої справи з відродження української державності.

Список використаних джерел

1. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАЛ України), ф. 179, оп. 3, спр. 594, арк. 32.
2. ЦДАЛ України, спр. 1571, арк. 1.
3. Там само, спр. 1795, арк. 10, 78.
4. Там само, оп. 4, спр. 685, арк. 5.
5. Там само, ф. 358, оп. 3, спр. 293.
6. Там само, ф. 408, оп. 1, спр. 172, арк. 1–6.
7. Там само, ф. 409, оп. 1, спр. 632, арк. 1.
8. Держархів Львівської обл., ф. 1, оп. 1, спр. 621, арк. 22.
9. Arhiwum Państwowe w Przemyślu. – Zespół. 142. – Arhiwum Biskupstwa Grecko-Katolickiego w Przemyślu. – Sygnatura 5371.
10. Там само. – Sygnatura 5615.
11. Там само. – Sygnatura 5540.
12. Андрухів І. Станіславська (Івано-Франківська) єпархія УГКЦ крізь призму століть: історико-релігійний аспект: наукова монографія / І. Андрухів, О. Лисенко, І. Пилипів – Надвірна: Надвірнянська друкарня, 2010. – 500 с.
13. Герасимович Г. І. Українські школи під Польською владою / Г. І. Герасимович – Станіславів: Бистриця, 1924. – 22 с.
14. Білавич Г., Савчук Б. Товариство «Рідна школа» (1881–1939 рр.). / Г. Білавич, Б. Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1999. – 208 с.
15. Великий А. Нарис історії згромадження сс.Служебниць НДМ. – Рим: Видавництво сестер Служебниць, 1968. – 767 с.
16. Виховно-науковий сирітський інститут у Львові, вул. Корняків 1/II // Нива. – 1932. – Жовтень. – С. 373
17. Жіноча фахова школа сс.Василіанок у Львові // Мета. – 21 травня 1933.
18. Жовківщина: Історичний нарис. – Жовква-Львів-Балтимор, 1994. – Т. 1. – 326 с.
19. Загайкевич Б. Освіта і школи в Перемишлі / Б. Загайкевич // Перемишль – західний бастион України. Збірник матеріалів до історії Перемишля і Перемиської землі. – Нью-Йорк – Філадельфія: Перемиський видавничий комітет. 1961. – С. 239–284.
20. Зуляк І. Діяльність «Просвіти» у Західній Україні в міжвоєнний період (1919–1939) / І. Зуляк. – Тернопіль: «Воля», 2005. – 946 с.
21. Митрополита ординаріатська шкільна рада встановлена // Львівські архієпархіальні відомості. – 1935. – Серпень. – С. 262–263.
22. Перевезій В. О. Просвітницька діяльність греко-католицьких монаших чинів у 20–30-х роках ХХ ст. / В. О. Перевезій // Історія релігій в Україні. Праці Х-ї Міжнародної наукової конференції (Львів, 16–19 травня 2000 року). – Львів: Логос, 2000. – С. 292–299.
23. Промислова школа оо.Студитів у Дорі // Мета. – 16 червня 1935.
24. Статистика українського середнього шкільництва // Рідна школа. – 1 січня 1939. – С. 12.
25. Цьорох С. Погляд на історію та виховну діяльність сс.Василіанок / С. Цьорох. – Львів: Накл. Богосл. наук. т-ва, 1934. – 254 с.
26. Шептицький А. Послання до духовенства з нагоди 25-літнього ювілею священства / А. Шептицький // Львівські архієпархіальні відомості. – 15 липня 1921. – 26 с.
27. Шкраб'юк П. Монаший чин отців Василіян у національному житті України / П. Шкраб'юк. – Львів: ВВП «Місіонер», 2005. – 439 с.
28. Ясінчук Л. Фінансові потреби Р.Ш. та внутрішня позичка / Л. Ясінчук // Рідна школа. – 1 березня 1934. – С. 49–52.
29. Діло. – 27 грудня 1923.
30. Chojnowski A. Koncepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Chojnowski. – Wrocław; Warszawa; Kraków; Gdańsk: Zakład Narodowy im. Ossolińskich; Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1979. – 262 s.
31. Feliński M. Ukraińcy w Polsce odrodzonej / M. Feliński. – Warszawa – Lwów, 1931. – 180 s.
32. Koko E. Wolni z wolnymi. PPS wobec kwestii ukraińskiej w latach 1918–1923 / E. Koko. – Gdańsk: Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, 1991. – 234 s.
33. Sprawy Narodowościowe. – Warszawa., 1927. – Nr. 1. – S. 45–46.

Татьяна Горан, Игорь Пыльпив

УЧАСТИЕ ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОГО ДУХОВЕНСТВА В ОБУЧЕНИИ РЕЛИГИИ ШКОЛЬНОЙ МОЛОДЕЖИ (1919–1939 ГГ.)

Рассмотрено участие греко-католического духовенства Перемышльской епархии в организации обучения религии украинской школьной молодежи. Показано проблемы школьного образования для украинцев в период Второй Речи Посполитой. Проанализированы формы и методы религиозного образования учеников украинских школ.

Ключевые слова: Греко-католическая церковь, Перемышльская греко-католическая епархия, митрополит, епископ, катехизация.

Tatiana Horan, Igor Pylypiv

**PARTICIPATING OF GREEK-CATHOLIC CLERGY
IN THE RELIGIOUS STUDIES FOR SCHOOL YOUTH (1919–1939)**

The article deals with participation of greek-catholic clergy of Przemyśl diocese in organization of religious studies for Ukrainian school youth. The problem of school education during a period of the Second Rich Pospolyta is showed. Forms and methods of religious education in Ukrainian schools are analysed.

Key words: Greek-catholic church, greek-catholic diocese of Przemyśl, metropolitan, bishop, catechization.

УДК 94 (477. 83)

Наталія Захарчин

**ПОЛІТИЧНІ СИМПАТІЇ ДУХОВЕНСТВА ЛЬВІВСЬКОГО ПОВІТУ
КІНЦЯ 20-Х РР. ХХ СТ.**

Висвітлено позицію та політичні переконання духовенства Львівського повіту в міжвоєнний період. Найбільшими релігійними громадами Львівського повіту були римо-католицька та греко-католицька. Провідники цих громад, церковний клір, незважаючи на офіційне відокремлення політики і Церкви в Другій Речі Посполитій, дотримувалися власних політичних прихильностей. Вони частково проявилися під час виборчої кампанії до сейму та сенату держави. У статті простежуються особливості прояву політичних переконань духовенства Львівського повіту.

Ключові слова: західноукраїнське духовенство, Римо-католицька церква, Греко-католицька церква, Львівський повіт, Друга Річ Посполита.

Проблема взаємовідносин Церкви та держави, світського та духовного завжди зберігала свою актуальність. У цьому контексті питання політичних симпатій духовенства Львівського повіту є надзвичайно цікавим для розкриття специфіки духовного, політичного та соціального розвитку регіону у міжвоєнний період. Навіть зі зміною політичних акцентів упродовж останнього часу, сила традиції залишається такою, що зумовлює інтерес до цього роду досліджень.

Окремими аспектами проблеми займалися такі вітчизняні дослідники як Т. Горбачевський, В. Дудар, Л. Пунько, У. Яцишин. Приміром, В. Дудар цікавився особливостями державно церковних відносин в міжвоєнній Польщі на прикладі Української греко-католицької церкви [1, с. 59]. Організаційну структуру, правове становище, соціальну політику римо-католицької громади у Львові у 20–30-х рр. ХХ ст. досліджував Т. Горбачевський [2]. У. Яцишин. висвітлювала роль Церкви та духовенства у виборчих процесах в Західній Україні у міжвоєнний період, а також роль їх взаємодії з українськими політичними партіями [3]. Взаємини християнських церков Галичини у контексті етнічних процесів, які мали місце у 20-х рр. ХХ ст. висвітлює у своїх роботах Л. Пунько [4]. Дослідниця розкриває позицію ієрархії щодо представників інших віросповідань і національностей.

Незважаючи на висвітлення окремих елементів функціонування Церков та духовенства Галичини та їх зацікавленість у політичному житті II Речі Посполитої, розглядувана проблема не знайшла свого розкриття у названих нами працях. Так, не розглядалася прихильність духовних пастирів Львівського повіту, зокрема на рівні сіл і містечок регіону, до політичних організацій, які брали участь у виборах наприкінці 20-х рр. ХХ ст., до сейму та сенату Польської держави.

Дослідити та проаналізувати політичні симпатії та політичну прихильність духовного кліру Львівського повіту у період найвищої політичної стійкості Другої Речі Посполитої, зокрема під час виборчої кампанії весною 1928 р.

У березні 1928 р. населення Львівського повіту, як і усі громадяни Другої Речі Посполитої, взяли участь у виборах до сейму та сенату. У виборчій кампанії брали участь як польські, так і українські та єврейські, німецькі, тощо політичні об'єднання – був представлений увесь політичний спектр, від лівих до правих політичних партій. Населення повіту перебувало під політичними агітаційними впливами не тільки політичних партій, але й уряду. Так, міністр внутрішніх справ Ф. Славосем-Складовський видав спеціальний циркуляр для старост, де пропонувалося добирати склад обласних виборчих комісій відповідно до їх відданості політиці уряду [5, с. 373]. Референтні групи також намагалися вплинути на виборчий процес та уподобання виборців. Однією з таких груп було духовенство.

За офіційними статистичними даними (перепис 1921 р.), у Львівському повіті проживало 146354 особи (143 279 осіб у гмінах та 3075 осіб у містечках повіту). З них найбільшими релігійними

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Балухтіна Олена – здобувач кафедри історії України Запорізького національного університету.

Буравський Олександр – доктор історичних наук, професор кафедри всесвітньої історії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Воробей Юлія – аспірант інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені Максима Рильського НАН України.

Ворон Олена – кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії Рівненського державного гуманітарного університету.

Гавриш Іванна – аспірант кафедри історії України Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Горан Тетяна – аспірант кафедри історії України Інституту історії, політології і міжнародних відносин Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Гордієнко Галина – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії культури і методики навчання гуманітарних дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Давидович Світлана Ничипорівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування.

Захарченко Марина – кандидат історичних наук, доцент архівознавства, новітньої історії та спеціальних історичних дисциплін Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Захарчин Наталія – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України, політології та права Національного лісотехнічного університету України.

Зек Богдан – аспірант кафедри нової та новітньої історії України Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Каросва Тетяна – кандидат історичних наук, доцент, докторант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Качковська Леся – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри документознавства і музейної справи Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Ковалевич Тарас – аспірант кафедри новітньої історії України Львівського національного університету імені Івана Франка.

Кравчук Леонід – кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені Івана Горбачевського МОЗ України».

Лахманюк Тетяна – кандидат історичних наук, доцент кафедри нової і новітньої історії та методики викладання історії Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Лукашенко Аліса – кандидат історичних наук, доцент кафедри країнознавства та міжнародного туризму Київського міжнародного університету.

Маєвський Олександр – аспірант відділу історії України періоду Другої світової війни НАН України.

Мельник Віра – кандидат історичних наук, викладач кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького.

Мельник Ірина – аспірант кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Мельник Роман – кандидат історичних наук, старший викладач кафедри історії України та етнокомунікацій національного університету «Львівська політехніка».

Мовна Уляна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Мусієнко Оксана – аспірант Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Оліцький В'ячеслав – аспірант кафедри історії і політології Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Островська Надія – кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін ВП. НУБІП України «Бережанський агротехнічний інститут».

Пацай Тамара – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу історичної етнології Інституту народознавства НАН України.

Пилипів Ігор – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри гуманітарних та фундаментальних дисциплін Івано-Франківського навчально-наукового інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету.

Погуляєв Олександр – аспірант кафедри історії України історичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Потій Наталія - кандидат історичних наук, старший викладач Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені Костянтина Ушинського.

Предка Софія – здобувач історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Рискаль Микола – аспірант кафедри суспільних дисциплін і права Черкаського державного технологічного університету.

Салтан Наталія – кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури.

Скакальська Ірина – доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри суспільних дисциплін Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка.

Стоцький Ярослав – доктор історичних наук, професор Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя.

Сурмач Оксана – кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка.

Тверитникова Олена – кандидат історичних наук, доцент кафедри «Інформаційно-вимірювальні технології і системи», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».

Темченко Андрій – кандидат історичних наук, доцент кафедри історії та етнології України Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Хомич Марина – аспірант Львівського національного університету імені Івана Франка.

Шауренко Анна – аспірант кафедри історії України Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Шемета Юлія – кандидат історичних наук, доцент Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Шпак Денис – кандидат історичних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв.

Юрченко Оксана – аспірант кафедри давньої та нової історії України Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЗМІСТ

ІСТОРИЯ ЦЕРКВИ ТА МІЖКОНФЕСІЙНИХ ВЗАЄМИН	3
Аліса Лукашенко	
РЕЛІГІЙНІ ВЧЕННЯ ТА НАРОДНИЙ ПРОТЕСТ ЯК СПРОБА ПОВЕРНЕННЯ ДО ВИТОКІВ ХРИСТІАНСТВА: ВАЛЬДЕНСИ, КАТАРИ, ЛОЛАРДИ	3
Оксана Мусієнко	
ДІЯЛЬНІСТЬ КАТОЛИЦЬКОГО МИТРОПОЛИТА С. БОГУШ-СЕСТРЕНЦЕВИЧА ТА ВПЛИВ НА НЬОГО ІДЕЙ ПРОТЕСТАНТИЗМУ	7
Олександр Буравський	
РИМО-КАТОЛИЦЬКІ ТОВАРИСТВА НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ ТА БІЛОРУСІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	9
Олена Балухтіна	
ГОСПОДАРСТВО РОСІЙСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ МІЖ ДВОМА РЕВОЛЮЦІЯМИ (1905 – ЛЮТИЙ 1917 РР.)	13
В'ячеслав Оліцький	
РАДЯНСЬКА РЕПРЕСИВНА ПОЛІТИКА ПРОТИ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА СУМЩИНІ У 1920-І РР.	19
Тетяна Горан, Ігор Пилипів	
УЧАСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА В НАВЧАННІ РЕЛІГІЇ ШКІЛЬНОЇ МОЛОДІ (1919–1939 РР.)	24
Наталія Захарчин	
ПОЛІТИЧНІ СИМПАТІЇ ДУХОВЕНСТВА ЛЬВІВСЬКОГО ПОВІТУ КІНЦЯ 20-Х РР. ХХ СТ.	28
Софія Предка	
ФОРМУВАННЯ РЕЛІГІЙНОГО СВІТОГЛЯДУ УКРАЇНЦІВ ГАЛИЧИНИ 1930-Х РР.: ІНДИВІДУАЛЬНІ ДОСВІДИ	31
Іванна Гавриш	
ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКЕ РЕЛІГІЙНЕ ПІДПІЛЛЯ СТАНИСЛАВІВЩИНИ (СЕРЕДИНА 40-Х – 50-ТІ РР. ХХ СТ.)	37
Тарас Ковалевич	
ПОВОЄННА ПРОПАГАНДА ПРОТИ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УРСР ТА РОЛЬ У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ	41
Денис Шпак	
ГОНІННЯ НА «СВІДКІВ ЄГОВИ» У РАМКАХ АНТИРЕЛІГІЙНОЇ ПОЛІТИКИ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ НА ПІВДНІ УРСР (ДРУГА ПОЛОВИНА 1950-Х – ПЕРША ПОЛОВИНА 1970-Х РР.)	48
Ярослав Стоцький	
ДІАХРОНІЯ ВІДРОДЖЕННЯ ПАРАФІЙ УГКЦ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ (1989– 1991 РР.) (НА ПРИКЛАДІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ)	52
Олена Ворон	
ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БОГОСЛОВСЬКИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ	73
ІСТОРИЯ КУЛЬТУРИ. ЕТНОЛОГІЯ. ЕТНОГРАФІЯ	78
Андрій Темченко	
ОПОЗИЦІЯ «УСТА/РОТ» В МІФОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕННЯХ СЛОВ'ЯН (НА МАТЕРІАЛІ ЗАМОВЛЯНЬ)	78
Галина Гордієнко	
СМІХОВА СТИХІЯ НАРОДНОЇ КУЛЬТУРИ ДАВНЬОЇ РУСІ	83
Уляна Мовна	
МЕД ЯК ЕРОТИКО-СЕКСУАЛЬНИЙ МАРКЕР УКРАЇНСЬКОГО ВЕСІЛЛЯ	87
Оксана Юрченко	
ЧИСЛОВА МАТРИЦЯ ДУМ РАННЬОГО НЕВІЛЬНИЦЬКОГО ЦИКЛУ	95
Віра Мельник	
ДЕРЕВ'ЯНІ ДЗВІНИЦІ СКОЛІВЩИНИ	101

Юлія Шемета	
КУХОННЕ І СТОЛОВЕ ПОВСЯКДЕННЯ ІНСТИТУТУ КАЗЕННОКОШТНИХ СТУДЕНТІВ ІМПЕРАТОРСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ СВ. ВОЛОДИМИРА ..... 105 (1834–1858 pp.)..... 105	105
Катерина Валявська	
СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР ПАНСЬКИХ МАЄТКІВ БУКОВИНИ (1848–1914 pp.)..... 112	112
Тетяна Кароєва	
ПОШИРЕННЯ ЕЛІТОЮ КНИЖКОВОЇ КУЛЬТУРИ У СОЦІАЛЬНІ НИЗИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА МАТЕРІАЛАХ ПОДІЛЬСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ) 118	118
Леся Качковська	
ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ КИЇВСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК СТАРОВИНИ І МИСТЕЦТВА 122	122
Олександр Погуляєв	
СТАНОВИЩЕ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН ПРАВОБЕРЕЖЖЯ В УМОВАХ ЗМІНИ УРЯДІВ В УКРАЇНІ УПРОДОВЖ 1917–1919 РР..... 128	128
Марина Захарченко	
СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ГУРТКІВ В УКРАЇНСЬКОМУ СЕЛІ (20-ТІ РР. ХХ СТ.) ... 135	135
Тамара Пацай	
НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ ЧЛЕНІВ ЕТНОГРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ НТШ З РАДЯНСЬКИМИ НАУКОВИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ: ЗАРОДЖЕННЯ, РОЗВИТОК, РОЗРИВ 141	141
Роман Мельник	
ТЕОРЕТИКО-МОДЕЛЮЮЧІ ОСНОВИ В. ПЕТРИВА ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В ПРАЗІ..... 146	146
Ольга Воробей	
РОЛЬ КРАВЕЦТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СІЛЬСЬКОЇ ГРОМАДИ ПОВСЯКДЕННИМ ТА СВЯТКОВИМ ОДЯГОМ (НА МАТЕРІАЛАХ ПОДІЛЛЯ)..... 149	149
Ірина Мельник	
ЄВРЕЇ В ЕТНОСОЦІАЛЬНОМУ СКЛАДІ НАСЕЛЕННЯ УМАНЩИНИ КІНЦЯ ХVІІІ – ПОЧАТКУ ХХ СТ..... 153	153
Наталія Салтан	
ЦІННІСНІ ОРІЕНТАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКІВ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ 20-Х РР. ХХ СТ. 157	157
Ірина Скакальська	
МИСТЕЦЬКА ЕЛІТА В ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ВОЛИНИ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ ХХ СТ..... 160	160
Надія Островська	
РАДЯНІЗАЦІЯ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ НАПЕРЕДОДНІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ 165	165
Олександр Маєвський	
НІМЕЦЬКА ТА АНТИБІЛЬШОВИЦЬКА ГРАФІЧНА ПРОПАГАНДА В УМОВАХ ОКУПАЦІЙНОГО ПОВСЯКДЕННЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (1941–1944 РР.) 168	168
Анна Шауренко	
ДІЯЛЬНІСТЬ ОБЛАСНИХ ЦЕНТРІВ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ЇХ ВПЛИВ НА КУЛЬТУРУ СЕЛА 178	178
Оксана Сурмач	
ВИХОВАННЯ ТА ОСВІТА В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ МУЗЕЮ 182	182
Марина Хомич	
ПРАВОСЛАВНІ ХРАМИ ПЕРЕМИШЛЯ ЯК ОСЕРЕДКИ ДУХОВНОГО ЖИТТЯ МІСТЯН: ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ. 188	188
Тетяна Лахманюк	
УКРАЇНА ТА ЯПОНІЯ: КУЛЬТУРНЕ І СПОРТИВНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО 193	193
ІСТОРИЯ ОСВІТИ, НАУКИ ТА ТЕХНІКИ 197	197
Леонід Кравчук	
ФОРМУВАННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ НОВОСТВОРЕНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ В ХОДІ РАДЯНІЗАЦІЇ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ В ПЕРІОД 1939–1941 РР. 197	197
Наталія Потій	
ШКІЛЬНА ОСВІТА В МІСТІ ЧЕРНІГОВІ В РОКИ НАЦИСТСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ (1941–1943 РР.)..... 202	202

Богдан Зек	
ОСВІТНІ ЗАКЛАДИ І НАВЧАННЯ В ЛУЦЬКУ У 1941–1944 рр.	209
Микола Рискаль	
ВИПУСК ТОВАРІВ ШИРОКОГО ВЖИТКУ РАДІОЕЛЕКТРОННОЮ ПРОМИСЛОВІСТЮ УКРАЇНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-Х РР. ХХ СТ.	214
Світлана Давидович	
НАУКОВО-ДОСЛІДНІ І ПРОЕКТНО-КОНСТРУКТОРСЬКІ УСТАНОВИ ІВАНО- ФРАНКІВЩИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	217
Олена Тверитникова	
ДОСЛІДЖЕННЯ З ІСТОРІЇ НАУКИ І ТЕХНІКИ В ІНСТИТУТІ ЕЛЕКТРОДИНАМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ.....	224
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	228

УДК 93
ББК 63
Н 34

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 1. – Ч. 3. – 234 с.

Комп'ютерне оформлення: Андрій Кліш

Видрук оригінал-макету
редакційно-видавничого відділу історичного факультету «Літопис»
Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, вул. Громницького, 1а
Тел. (0352) 53-59-01

Здано до складання 1.06.2015 р. Підписано до друку 9.06.2015 р. Формат 60 × 84/18.
Папір друкарський. Обліково-видавничих аркушів 25.
Замовлення 193. Тираж 300 прим. Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації КВ № 15879-4351 від 12.10.2009 р.

До уваги авторів!

Статті, що подаються до публікації у науковому виданні повинні відповідати високому науковому рівню, не бути раніше опублікованими, містити елементи новизни, визначені постановою Президії ВАК України «Про підвищення» вимог до фахових видань віднесених до переліків ВАК України від 15.01.2003 р. № 7–05/1:

- постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з новим обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Комп'ютерний варіант рукопису повинен відповідати таким вимогам:

- Стаття оформляється у текстовому редакторі Word for Windows 6.0, 7.0 (шрифт Times New Roman, 14 pt, через 1, 5 інтервала, диск CD).
- Параметри сторінки – формат А4, поля 2×2×3×1, абзац 1, 25 см.
- Текст статті оформляється у такому порядку:
- індекс УДК, без абзацного відступу, вирівняно по лівому краю;
- ім'я, прізвище, по батькові автора, назва статті, анотації, ключові слова (не більше 5-ти) **українською, російською та англійською мовами;**
- текст статті;
- для посилань використовуються квадратні дужки, наприклад [13, с.1; 14, арк. 2], де «13» і «14» – порядковий номер у списку використаних джерел, с. 1 – номер сторінки, арк. 2 – номер аркуша в архівній справі;
- у кінці рукопису статті подається список використаних джерел згідно з «Бюлетенем ВАК України (2008, № 3) «Зміни, що вносяться до переліків та форм документів, які використовуються при атестації наукових та науково-педагогічних працівників».

Рукопис статті підписується автором (авторами). Разом зі статтею подається рецензія провідного фахівця з даної галузі наук, зазвичай, доктора наук, завірена печаткою, витяг з рішення засідання кафедри та експертний висновок щодо можливості опублікування матеріалів.

Окремо подається інформація про автора (авторів): прізвище, ім'я, по батькові, повна назва організації, посада, вчений ступінь, наукове звання, поштова адреса, телефон, e-mail.

Рукописи, що не відповідають вказаним вимогам, не приймаються до публікації.

Редакційна колегія залишає за собою право проводити редакційну правку рукопису. Якщо науковий рівень статті недостатній – редакційна колегія не приймає її до публікації. Рукописи авторам не повертаються. За потреби редакційна колегія здійснює поштову пересилку збірників авторам статей.

Матеріали в електронному вигляді надсилати за адресою: zuljak@tnpu.edu.ua, Klish_Andriy@ukr.net

Редакційна колегія збірника
«Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія»